

6. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/> 2002/0423. – Дата доступа: 21.12.2015.

ВЫКАРЫСТАННЕ ГУЛЬНІ-ПАДАРОЖЖА ДЛЯ ФАРМІРАВАННЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ НАВУЧЭНЦАЎ ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАЎ НА ЗАНЯТКАХ ШКОЛЬНАГА КАМПАНЕНТА

Васілеўская А.С., кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Свірыдзенка В.І., кандыдат педагагічных навук, дацэнт

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, г. Мінск

Анатацыя. У артыкуле абгрунтоўваецца магчымасць выкарыстання гульні-падарожжа для працы з фразеалагізмамі на занятках школьнага кампанента ў пачатковых класах, апісваюцца асаблівасці яе правядзення. Прыводзяцца формы работы з фразеалагічнымі адзінкамі, якія паспрыяюць фарміраванню лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў пачатковых класаў.

Ключавыя словы: лінгвакультуралагічная кампетэнцыя, фразеалагізмы, навучэнцы пачатковых класаў, гульня-падарожжа, факультатывы

Вывучэнне беларускай мовы ў школе прадугледжвае развіццё асобы навучэнца, яго культурных арыенціраў, творчых схільнасцей і здольнасцей да сацыяльнага самавызначэння.

У адпаведнасць з ідэяй рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу ў агульнай сярэдняй адукацыі, у навучэнцаў павінна быць сфарміравана лінгвакультуралагічная кампетэнцыя, якая цесна звязана з моўнай і камунікатыўнай кампетэнцыямі і рэгульнае маўленчыя паводзіны чалавека. Лінгвакультуралагічная кампетэнцыя навучэнцаў-білінгваў патрабуе засваення нацыянальна маркіраваных адзінак беларускай і рускай моў, якія сваім складам, значэннем і існаваннем адлюстроўваюць нацыянальную культуру. Да ліку такіх адзінак належаць фразеалагізмы.

Фраземы не з'яўляюцца аб'ектам спецыяльнага вывучэння на ўроках беларускай мовы ў пачатковых класах. Разам з тым, у падручніках па беларускай мове і літаратурным чытанні для 2 – 4 класаў сустракаецца вялікая колькасць фразеалагізмаў, многія з якіх патрабуюць ад настаўніка спецыяльна арганізаванай работы, накіраванай як на тлумачэнне значэння моўных адзінак, так і на іх актывізацыю ў маўленні навучэнцаў. Аднак абмежаваны аб'ём вучэбнага часу не дае магчымасцей вучням у дастатковай ступені пазнаёміцца з фразеалагічным багаццем беларускай мовы. Кампенсваць гэта можна за кошт гадзін школьнага кампанента.

Менавіта гэтым абумоўлена распрацоўка праграмы і вучэбна-метадычнага забеспячэння факультатывых заняткаў «У Краіне знаёмых незнаёмцаў», мэта якіх – фарміраванне лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў шляхам развіцця ў іх здольнасцей правільнага ўжывання фразеала-

гізмаў у маўленні і далучэння да культурных традыцый беларускага народа. Факультатыўныя заняткі закліканы рашаць шэраг узаемаабумоўленых задач: узбагачэнне слоўніка навучэнцаў найбольш частотнымі фразеалагізмамі, развіццё вобразнасці, ацэнчанасці, эмацыянальнасці дзіцячага маўлення; навучанне правільнаму выкарыстанню засвоеных фразеалагізмаў у розных сітуацыях зносін; развіццё творчага патэнцыялу навучэнцаў; асэнсаванне імя беларускай мовы як нацыянальнай каштоўнасці, сродку замацавання культурных традыцый беларускага народа.

Асноўнымі крытэрыямі адбору матэрыялу для факультатыўных заняткаў сталі адпаведнасць складанасці зместу навучання вучэбным і ўзростава-псіхалагічным магчымасцям навучэнцаў пачатковых класаў; нацыянальна-культурная адметнасць фразеалагізмаў, іх распаўсюджанасць у вусным беларускім маўленні, сітуацыйная каштоўнасць.

Асноўнай формай арганізацыі факультатыўных заняткаў абрана гульня-падарожжа. Гэта тлумачыцца тым, што вучэбная дзейнасць у навучэнцаў пачатковых класаў можна быць паўнацэнна сфарміравана толькі на аснове гульнявой. У працэсе гульні дзеці без цяжкасцяў запамінаюць кампанентны склад многіх фразеалагізмаў і замацаваны за імі сэнс.

Адукацыйнае падарожжа – адметная форма навучання, накіраваная на знаёмства з пэўнымі аб'ектамі і ўсведамленне іх значэння для культуры. Яна дазваляе ператвараць навакольнае асяроддзе ў асяроддзе развіцця асобы праз выўлення культурных сэнсаў, значэнняў, вобразаў, якія ў ім закладзены [1].

У адрозненні ад класічных падарожжаў, факультатыўныя заняткі ўяўляюць сабой падарожжа віртуальнае. Яно адбываецца па ўяўнай краіне, у якой жывуць фразеалагізмы. Віртуальнае падарожжа як інтэрактыўная форма навучання адпавядае наступным асноўным патрабаванням: яно не дае звесткі ў гатовым выглядзе, а заснавана на актыўнай дзейнасці навучэнцаў; мяркуе спалучэнне розных відаў дзейнасці; уключае ў сябе візуальнае назіранне, тактыльнае і маторнае ўспрыняцце, пошук і аналіз інфармацыі і г.д.

Выбар тэмы падарожжа і звязаны з гэтым пошук назвы краіны, па якой адбываецца падарожжа, не з'яўляюцца выпадковым. Вядома, што фразеалагізм як моўная адзінка мае «цэласнае значэнне, не роўнае суме значэнняў яе кампанентаў (калі іх разглядаць на ўзроўні слоў)» [2, с. 5]. Кампаненты фраземы – «семантычна пераўтварэння, «дэактуалізавання словы», «цені», «прывіды» слоў, «пазбаўленыя таго, што з'яўляецца галоўным для слова, менавіта асобнага лексічнага значэння». Таму многія словы губляюць сваю «слоўнасць» у складзе фраземы» [2, с. 7]. Такія словы становяцца сапраўднымі незнаёмцамі для навучэнцаў пачатковых класаў. На гэта звяртаецца ўвага на самых першых занятках факультатыўнага курса, калі дзецям прапануецца адказаць на пытанні: *Як вы думаеце, дзе знаходзіцца акно ў свет? Спецыяльна для вас у мяне ёсць талерка. Хто з вас паспрабуе адчуць сябе*

ў сваёй талерцы? Ну і напэўна, самае простае: патрымайце свой хвост абаранкам.

У якасці правадніка ў гэтым падарожжы будзе выступаць уяўны герой Фразеня, які будзе даваць заданні навучэнцам, правяраць ступень засваення ўжо вывучаных фразеалагізмаў, падказваць кірунак далейшага руху.

Падарожжа складаецца з двух этапаў, на якіх прадугледжана знаёмства з рознымі групамі фразеалагізмаў. Для працы на першым этапе мы абралі саматычныя фраземы, у склад якіх уваходзяць назвы частак цела: *вочы, вушы, твар, горла, рот, язык* і г.д. Такі выбар абумоўлены некалькімі прычынамі: па-першае, яны складаюць 30 % ад агульнай колькасці фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы і значыць, з'яўляюцца аднымі з самым частотных ва ўжыванні [3, с. 51]; па-другое, гэтыя фразеалагізмы маюць выразную ўнутраную форму і таму з'яўляюцца дастаткова лёгкімі для засваення навучэнцамі пачатковых класаў.

Адукацыйнае падарожжа заўсёды мяркуе наяўнасць тэхналагічнай карты або карты маршрута. У сваім падарожжы мы прапануем пазначаць ужо пройдзены маршрут па-іншаму: намалюваць пункцірам твар Фразені. Напрыканцы ўрока дзеці абводзяць тую частку твара, назва якой часта выкарыстоўвалася на занятках. У выніку на кожных наступных занятках на твары пункцірам малююцца толькі тыя часткі, якія яшчэ не называліся, астатнія часткі твара малююцца тоўстай лініяй. Калі закончыцца праца з саматычнымі фразеалагізмамі, на старонках будзе поўнасцю намалюваны партрэт Фразені.

Адукацыйнае падарожжа будзеца па пэўнай логіцы, і адно з патрабаванняў да яго правядзення – спалучэнне розных відаў дзейнасці. Пры правядзенні факультатывных заняткаў плануецца арганізоўваць розныя віды працы:

– назіранні за выкарыстаннем фразеалагічных адзінак у мастацкіх тэкстах: *Прачытайце. Які настрой у вершы: сур'ёзны ці жартуёны?*

Зразумеў па-свойму

– А чаму ты сёння ў школу

не хадзіў, скажы, сыноч?

– Ты ж казала учора, мама,

каб з кватэры ні на крок... (А. Дзеружынскі [4, с. 251 – 252])

Падкрэсліце фразеалагізм, пры дапамозе якога хлопчык растлумачыў маці сваю адсутнасць у школе.

– тлумачэнне значэнняў фразеалагізмаў: *Абвядзіце па пункцірнай лініі пазлы, на якіх пададзена значэнне фразеалагізма з вуха на вуха.*

шэптам	гаварыць без сведак	невядома куды
адцягваць увагу	пад сакрэтам	

– знаёмства з этымалогіяй фразеалагізмаў, якія маюць яркую ўнутраную форму: – *Ці ведаеце вы, калі пра чалавека можна сказаць, што ён прыхо-*

дзіць у свінныя галасы? (Выслухоўваюцца меркаванні вучняў.) Давайце пра-
чытаем тэкст і праверым нашы меркаванні.

Чаму кажуць «прыйсці ў свінныя галасы»? Звонка гаўкае сабака, мяўкае
коцік. А калі ж голас падае свіння? Звычайна раніцай, пазней за іншых жы-
вёл. Таму пра чалавека, які любіць шмат спаць, кажуць, што ён «кладзецца
з курамі, а ўстае са свіннямі». Відаць, прывычка позна прачынацца ўзнікла
ў свіней таму, што іх кармілі пазней за іншых свойскіх жывёл і птушак, для
якіх не трэба шмат варыць у печы. Адсюль і сэнс выразу: прыйсці ў свінныя
галасы – значыць, позна (Паводле М. Прохар [5, с. 22]).

– Хто, на вашу думку, прыходзіць у свінныя галасы? Адкуль пайшоў гэты
выраз?

– практыкаванні на выкарыстанне фразеалагізмаў у маўленні: *Прыду-
майце гісторыю з 3–4 сказаў па малюнках, выкарыстаўшы фразеалагізмы,
з якімі пазнаёміліся на занятках.*

– групоўка засвоеных фразеалагічных адзінак: *Настаўнік пасміхаецца
ў рукаў, бараду, кулак, а вучні запісваюць словы на месцы пропускаў.*

У _____ пасміхаецца

У _____

У _____

– супастаўленне эквівалентных фразеалагічных адзінак беларускай
і рускай моў: *На парты раздаюцца карткі з беларускімі фразеалагізмамі
і рускімі адпаведнікамі: ні на крок (ни на шаг), на кожным кроку (на каж-
дом шагу), сямімільнымі крокамі (семимильными шагами), першыя крокі
(первые шаги), не ступіць крок (шагу не ступит), крок наперад (шаг впе-
рёд), не даваць кроку ступіць (не давать шагу ступить), крок за крокам (шаг
за шагом). Задача вучняў – знайсці да кожнага беларускага фразеалагізма
рускі адпаведнік і саставіць карткі ў пары.*

Такая арганізацыя работы з фразеалагізмамі на факультатыўных занят-
ках, на нашу думку, дапаможа засвоіць значную колькасць фразеалагічных
адзінак, увесці іх у маўленне вучняў і безумоўна, паспрыяе фарміраванню
лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў пачатковых класаў.

Спіс літаратуры

1. Стрункина, В. А. Образовательное путешествие как интерактивный метод, способствующий формированию метапредметных результатов во внеурочной деятельности [Электронный ресурс] / В. А. Стрункина // Молодой ученый. – 2016. – № 25. – С. 598–601. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/129/35678/>. – Дата доступа: 29.11.2018.
2. Лепешаў, І. Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Вышэйшая школа, 1998. – 271 с.
3. Ляшчынская, В. А. Сучасная беларуская мова: фразеалогія : вучэб. дапам. / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2010. – 230 с.

4. Дзеружынскі, А. С. Вяселікі : выбранае: вершы, паэмы, казкі, смешкі, пацешкі, неблытцы, жарты: [для малодшага школьнага ўзросту] / А. Дзеружынскі. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1979. – 318 с.
5. Прохар, М. Бабуліна прымаўка / М. Прохар // Вяселька. – 2011. – № 11. – С. 22.

РОЛЬ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

*Василевская Е.С.,
Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка, г. Минск*

Аннотация. В статье рассматривается реализации компетентностного подхода в условиях высшего образования. Раскрывается роль практических занятий в формировании профессиональной компетенции будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность, практические занятия.

Современная высшая школа нашей страны не может оставаться в стороне от процессов модернизации образования, происходящих сегодня во всем мире. Ориентир на конкурентоспособность и самостоятельность обучающихся, развитие мобильности и творческой инициативы студентов – вот приоритеты высшего образования на сегодняшнем этапе.

Обучения в вузе касаются все мировые тенденции образования: информатизация, интеграция, личностно ориентированный, а также компетентностный подходы, появление которых связано, как с запросами общества, так и с потребностями самой личности в образовании. При этом обновление содержания образования, разработка нового поколения стандартов напрямую связывается с реализацией компетентностного подхода.

Компетентностный подход вошел в образовательную практику относительно недавно. Он выдвигает на первый план не информированность обучающегося, а его готовность действовать в различных ситуациях. Поэтому знания, умения и навыки становятся не целью развития личности, а его средством.

Компетенция (от лат. *competere* – соответствовать, подходить) – круг вопросов, в которых кто-нибудь хорошо осведомлен.

Профессиональная компетенция – способность успешно действовать на основе практического опыта, знаний и умений при решении профессиональных задач.

Компетентность – владение, обладание человеком соответствующих компетенций [1]. По мнению российского ученого В.Д. Шадрикова, компетентность относится к субъекту деятельности и характеризует его как человека сведущего в данной сфере и способного решать в данной области необходимые задачи. Компетентность – это новообразование субъекта дея-